

LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS 20 VUOTTA

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus täyttää 20 vuotta 20.11.2009

- Yleissopimus lapsen oikeuksista hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989.

Lapsen ihmisoikeuksien kehittyminen

- ❑ Maailman työjärjestön ILO:n yleissopimukset (1919)
- ❑ Kansainliiton lapsen oikeuksien julistus (Geneven lapsen oikeuksien julistus, 1924)
- ❑ YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus (1948)
- ❑ YK:n lapsen oikeuksien julistus (1959)
- ❑ Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus (1966)
- ❑ Kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus (1966)
- ❑ YK:n kansainvälinen lapsen vuosi (1979)
- ❑ **YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (1989)**

Lapsen oikeuksien yleissopimus on oikeudellisesti velvoittava

- ❑ **Lapsen oikeuksien yleissopimukseen on koottu lapsen keskeiset ihmisoikeudet.** Sopimus kattaa niin kansalais- ja vapausoikeudet kuin taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet.
- ❑ Lapsen oikeuksien yleissopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus.
- ❑ Lapsen oikeuksien yleissopimus **sitoo oikeudellisesti** sopimukseen liittyneitä valtioita.
- ❑ Sopimusvaltiot **sitoutuvat kunnioittamaan ja edistämään** yleissopimuksessa määriteltyjä lapsen oikeuksia.
- ❑ Jokaisen sopimusvaltion on ryhdyttävä **kaikkiin tarpeellisiin toimiin** lapsen oikeuksien yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi. (4 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimus on ollut Suomessa voimassa vuodesta 1991 lähtien

- ❑ **Lapsen oikeuksien yleissopimus** on tullut Suomessa voimaan vuonna 1991 ja sopimus on osa Suomen oikeusjärjestystä.
- ❑ Lapsen oikeuksien yleissopimus ei vaikuta kansallisen lainsäädännön tai muiden ihmisoikeussopimusten määräyksiin, jotka edistävät **yleissopimusta paremmin lapsen oikeuksien toteutumista**. (41 artikla)
- ❑ Lapsen oikeuksien yleissopimuksen määräysten täytäntöönpano on nähtävä **jatkavana ja eteenpäin menevänä prosessina** (dynaamisuus ja progressiivisuus).
- ❑ Sopimusmääräysten tulkinta kehittyy yhteiskunnallisen kehityksen myötä.
- ❑ Suomen perustuslain 22 §:ssä on asetettu julkiselle vallalle perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoite.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa johdanto-osa ja kolme osaa, jotka sisältävät yhteensä 54 artiklaa

Ensimmäinen osa (artiklat 1-41) on **sopimuksen ydin**, sillä siinä

- määritellään sisällöllisesti yleissopimuksella tunnustetut lapsen oikeudet.

Toinen osa (artiklat 42-45) sisältää

- määräykset YK:n lapsen oikeuksien komiteasta ja sen tehtävistä ja menettelytavoista sekä sopimusvaltioiden raportointivelvollisuudesta komitealle.
- määräyksen siitä, että **sopimusvaltio sitoutuu saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset sekä aikuisten että lasten tietoon. (42 artikla)**

Kolmas osa (artiklat 46-54) sisältää määräykset

- sopimukseen liittymisestä ja siitä irtisanoutumisesta, sopimuksen voimaantulosta ja sopimuksen muuttamisesta.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaiset pöytäkirjat

- Lapsen oikeuksien yleissopimusta on täydennetty vuonna 2000 kahdella valinnaisella pöytäkirjalla.**
- Valinnaiset pöytäkirjat täydentävät yleissopimuksessa turvattuja oikeuksia.

Valinnaiset pöytäkirjat koskevat

- lasten osallisuutta aseellisiin selkkauksiin**
- lasten myynnin, lapsiprostituution ja lapsipornografian kieltämistä**
- Valinnainen pöytäkirja lasten osallisuudesta aseellisiin selkkauksiin on ollut Suomessa voimassa vuodesta 2002 lähtien.
- Valinnaisen pöytäkirjan ratifiointi koskien lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografian kieltämisestä on vielä Suomessa kesken.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvattujen oikeuksien ryhmittely

- Lapsen määritelmä:**
Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.
- Yleissopimuksen yleiset periaatteet**
- Kansalaisyhteisö ja perusvapaudet**
- Perheympäristö ja sijaishuolto**
- Perusterveydenhuolto ja sosiaaliturva**
- Koulutus, vapaa-aika ja kulttuuritoiminta**
- Erityiset suojelutoimet**
  - Poikkeusoloissa elävät lapset
  - Lapset rikosrangaistusjärjestelmässä
  - Hyväksikäytön kohteeksi joutuneet lapset ja toipumisensa edistäminen
  - Vähemmistöön tai alkuperäiskansaansa kuuluvat lapset

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen neljä yleistä periaatetta

- ❑ **Syrjinnän kieltö:** Yleissopimuksessa turvatut oikeudet koskevat kaikkia lapsia. (2 artikla)
- ❑ **Lapsen edun periaate:** Tuomioistuinten, hallintoviranomaisten, sosiaalihuollon toimijoiden ja lainsäätäjän on otettava kaikissa lapsia koskevissa toimissa huomioon ensisijaisesti lapsen etu. (3 artikla)
- ❑ **Lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen** (6 artikla)
- ❑ **Lapsen näkemysten huomioon ottamisen periaate:** Lapsen on saatava vapaasti ilmaista näkemyksensä ja lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. (12 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Kansalaisoikeudet ja perusvapaudet (1/2)

- ❑ Lapsen **oikeus rekisteröintiin** heti syntymänsä jälkeen sekä lapsen **oikeus nimeen, kansalaisuuteen** ja lapsen **oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan** (7 artikla)
- ❑ Lapsen **oikeus henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa säilyttämiseen** (8 artikla)
- ❑ Lapsen **oikeus mielipiteen ilmaisuun**, oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia (13 artikla)
- ❑ Lapsen **ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauden kunnioittaminen** (14 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Kansalaisoikeudet ja perusvapaudet (2/2)

- ❑ Lapsen **yhdistymis- ja kokoontumisvapaus** (15 artikla)
- ❑ Lapsen **oikeus yksityisyyden, perheen, kodin ja kirjeenvaihdon suojaan** (16 artikla)
- ❑ Lapsen **oikeus tiedonsaantiin joukkotiedotusvälineiden välityksellä** (17 artikla)
- ❑ Lapsen **kidutuksen tai muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kielto** (37 artiklan a-kohta)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Perheympäristöä ja sijaishuoltoa koskevat oikeudet (1/3)

- ❑ Valtion on **kunnioitettava vanhempien vastuuta, oikeuksia ja velvollisuuksia tarjota lapselle asianmukaista ohjausta ja neuvoa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien käyttämiseksi** (5 artikla)
- ❑ **Vanhempien yhteinen vastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä** (18 artikla)
- ❑ **Lapsen ja hänen vanhempiensa tahdonvastaisen erottamisen kielto** ja tahdonvastaisen erottamisen edellytykset (9 artikla)
- ❑ Lapsen ja hänen vanhempiensa **jälleenyhdistäminen tilanteessa, jossa lapsi ja hänen vanhempansa ovat eri valtioissa** (10 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Perheympäristöä ja sijaishuoltoa koskevat oikeudet (2/3)

- ❑ Lasten laittomien maasta kuljetusten ja palauttamatta jättämisten ehkäiseminen (11 artikla)
- ❑ **Lapsen elatusmaksujen** saannin turvaaminen (27 artiklan 4 kappale)
- ❑ **Perheen turvaa vailla olevan lapsen oikeus erityiseen valtion suojeluun ja tukeen** (20 artikla)
- ❑ **Adoptiota koskevat edellytykset**
  - ❑ **Adoptiossa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.** (21 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Perheympäristöä ja sijaishuoltoa koskevat oikeudet (3/3)

- ❑ Sijaishuoltoon sijoitetun lapsen **oikeus ajoittain tarkistaa hänelle annettu hoito/huolto ja sen olosuhteet** (25 artikla)
- ❑ Sopimusvaltion **velvollisuus suojella lasta kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä** (19 artikla)
- ❑ Sopimusvaltion **velvollisuus edistää laiminlyönnin, hyväksikäytön, pahoinpitelyn, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun uhriksi joutuneen lapsen toipumista ja yhteiskunnallista sopeutumista** (39 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Terveysturva ja sosiaaliturva koskevat oikeudet

- ❑ **Vammaisen lapsen erityiset oikeudet** (23 artikla)
- ❑ Lapsen **oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitettuista palveluista** sekä toimet lasten terveysturvan turvaamiseksi (24 artikla)
- ❑ Lapsen **oikeus nauttia sosiaaliturvasta** (26 artikla)
- ❑ Työssäkäyvien vanhempien oikeus hyödyntää **lastenhoitopalveluita** (18 artiklan 3 kappale)
- ❑ Lapsen **oikeus riittävään elintasoon** ja vanhempien ensisijainen vastuu turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet sekä sopimusvaltion velvollisuus tukea vanhempia (27 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Koulutusta, vapaa-aikaa ja kulttuuritoimintaa koskevat oikeudet

- ❑ Lapsen **oikeus saada opetusta** ja koulutusta koskevat oikeudet (28 artikla)
- ❑ Lapsen **koulutuksen päämäärät** (29 artikla)
- ❑ Lapsen **oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, leikkimiseen, virkistystoimintaan sekä oikeus osallistua kulttuurielämään ja taiteisiin** (31 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Erityiset suojelutoimet (1/2)

Poikkeusoloissa elävät lapset:

- Pakolaislapsen oikeus suojeluun ja humanitaariseen apuun** (22 artikla)
- Lasten suojeleminen aseellisissa selkkauksissa** (38 artikla)

Lapset rikosprosessissa:

- Lapsen **oikeudet esitutkinnassa ja rikosprosessissa** (40 artikla)
- Lapsen **laittoman tai mielivaltaisen vapaudenriiston kieltö**, pidätetyn, vangitun tai muun vapaudenriiston kohteeksi joutuneen lapsen oikeudet (37 artiklan b-d-kohdat)
- Kielto langettaa kuolemanrangaistusta ja elinkautista vapausrangaistusta ilman vapautumismahdollisuutta** alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta (37 artiklan a-kohta)
- Kaltoinkohdelluksi tulleen lapsen** ruumiillisen ja henkisen **toipumisen** sekä yhteiskunnallisen sopeutumisen **edistäminen** (39 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvatut oikeudet: Erityiset suojelutoimet (2/2)

Hyväksikäytön kohteeksi joutuneet lapset ja heidän toipumisensa ja sosiaalisen sopeutumisensa edistäminen:

- Lapsen **oikeus tulla suojelluksi taloudelliselta hyväksikäytöltä ja haitalliselta työnteolta** (32 artikla)
- Sopimusvaltion **velvollisuus suojella lapsia huumausaineiden käytöltä** (33 artikla)
- Sopimusvaltion **velvollisuus suojella lasta kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön eri muodoilta** (34 artikla)
- Sopimusvaltion **velvollisuus toimia lasten ryöstämisen, myynnin ja kauppaamisen estämiseksi** (35 artikla)

Vähemmistöön tai alkuperäiskansaan kuuluvat lapset:

- Etniseen, uskonnolliseen tai kielelliseen **vähemmistöön tai alkuperäiskansaan kuuluvan lapsen oikeus** saada **nauttia** yhdessä ryhmän muiden jäsenten kanssa **omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään** (30 artikla)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea

- ❑ Lapsen oikeuksien yleissopimuksen määräysten noudattamisen valvonta perustuu **sopimusvaltioiden raportointivelvollisuuteen**. (44 artikla)
- ❑ Yleissopimuksessa turvattujen oikeuksien noudattamista valvoo **YK:n lapsen oikeuksien komitea**. (43 artikla)
- ❑ Jokaisen sopimusvaltion on **raportoitava komitealle viiden vuoden välein** niistä toimenpiteistä, joilla lapsen oikeuksien yleissopimuksessa turvattuja oikeuksia on pantu täytäntöön.
- ❑ **Suomi on antanut määräaikaisraporttinsa** komitealle lapsen oikeuksien vuosina **1994, 1998, 2003 ja 2008**.
- ❑ Käsiteltävään sopimusvaltion määräaikaisraportin YK:n lapsen oikeuksien komitea antaa **sopimusvaltiota koskevat päätelmät ja suositukset**.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta tietoa internetissä

Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta tietoa

- ❑ MLL:n sivuilla: http://www.mll.fi/mll/lasten_oikeudet/20-vuotisjuhluvuosi/
- ❑ Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman sivuilla: http://www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/lapsenoikeudet/?lang=fi
- ❑ Lapsiasiavaltuutetun sivuilla: http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=ff2a784bdfc0e04daa5dacae51a2
- ❑ Ulkoasiainministeriön sivuilla: <http://www.formin.fi/Public/default.aspx?contentid=68142>
- ❑ YK:n lapsen oikeuksien komitean sivut: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/index.htm>